

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 372

Przedsiębiorca w społecznej gospodarce rynkowej

Redaktorzy naukowi

Tadeusz Kocowski

Jan Gola

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kożuchowska, Barbara Majewska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Barbara Szłapka

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-470-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Przedmowa Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.....	9
Przedmowa Dziekana Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego	11
Słowo wstępne	15
Sebastian Bobowski: Uwarunkowania prawne społecznej odpowiedzialności biznesu w Indiach w kontekście wyzwań XXI wieku	17
Andrzej Borkowski: Specjalna strefa ekonomiczna jako instrument realizacji regionalnej pomocy publicznej w gospodarce rynkowej.....	30
Ewa Chmielarzyk: Działalność gospodarcza o charakterze zależnym (wtórnym) prowadzona w ramach przedmiotu działalności spółki zagranicznej	48
Agnieszka Chrisidu-Budnik, Jerzy Korczak: <i>Crowdsourcing</i> – aktywizacja społeczności lokalnej do wspólnego działania.....	60
Waldemar Dotkuś: Rachunkowość jako dyscyplina naukowa oraz jej służebna rola, jaką pełni w życiu gospodarczym.....	73
Bogusława Drelich-Skulska: Zmiana uwarunkowań prawnych działalności przedsiębiorców w Polsce w procesie akcesji do Unii Europejskiej na przykładzie ułatwień w unijnym systemie celnym	82
Józef Frąckowiak: Rola nowelizacji prawa w społecznej gospodarce rynkowej na przykładzie prawa spółek	92
Jan Gola: Obowiązek użyteczności publicznej a działalność przedsiębiorcy sektora lotniczego w społecznej gospodarce rynkowej	101
Maciej Guziński: Zamówienia publiczne jako instrument gospodarki rynkowej	113
Beata Hałakuć, Artur Łysoń: Samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej a status przedsiębiorcy i komercyjne udzielanie świadczeń zdrowotnych	126
Krzysztof Horubski: Nieuczciwość praktyki rynkowej w świetle ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym	135
Krzysztof Jajuga: Rynek finansowy – standardy etyczne i regulacje prawne	150
Karol Kiczka: Europeizacja społecznej gospodarki rynkowej w Polsce	160
Leon Kieres: Społeczna gospodarka rynkowa w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego	180
Tadeusz Kocowski: Gmina jako przedsiębiorca w społecznej gospodarce rynkowej	193
Emilia Kuczma: Ochrona danych osobowych przez przedsiębiorcę	210
Paweł Kuczma: Konstytucyjne ujęcie wolności działalności gospodarczej ...	225
Zbigniew Luty: Profesjonalne relacje prawa i rachunkowości	238

Karolina Łagowska: Regulowana działalność gospodarcza a poszerzanie sfery wolności działalności gospodarczej.....	247
Andrzej Matysiak: Atrofia czy ewolucja społecznej gospodarki rynkowej...	257
Piotr Ochman: Karnoprawna ochrona reglamentacji działalności na rynku finansowym na przykładzie sektora bankowego.....	270
Katarzyna Poroś: Reprezentowanie przedsiębiorcy w sposób łączny – prokura łączna a reprezentacja łączna mieszana (wybrane zagadnienia)	285
Monika Przybylska: Administracyjnoprawna ochrona przedsiębiorcy w zakresie wykonywania praw własności przemysłowej.....	301
Michał Raduła: Gminny podmiot leczniczy w formie spółki kapitałowej a gospodarka komunalna	314
Piotr Soroka: Koncesja na prowadzenie kasyna gry jako ograniczenie wolności gospodarczej.....	327
Ewa Stańczyk-Hugiet: Koewolucja i kooperacja. Podążając za kontekstem .	342
Michał Stępień: Nowe rozporządzenie Bruksela I z punktu widzenia przedsiębiorców.....	356
Zdzisław Szalbierz, Joanna Kott: Regulacje instytucjonalne w sektorach infrastrukturalnych.....	367
Tomasz M. Szczurowski: Informacje poufne spółki w ramach inwestorskiego badania due diligence	376
Andrzej Śmieja: Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez ruch przedsiębiorstwa (art. 435 k.c.)	390
Magdalena Wilejczyk: Zakaz nadużywania praw podmiotowych w społecznej gospodarce rynkowej na przykładzie prawa rzeczowego.....	403
Bartosz Ziemblicki: Zagrożenia umowy pośrednictwa w obrocie nieruchomościami z punktu widzenia pośrednika – wybrane zagadnienia	414

Summaries

Sebastian Bobowski: Legal determinants of corporate social responsibility in India in the context of challenges of the XXI century.....	29
Andrzej Borkowski: Special economic zone as an instrument of regional aid implementation in market economy	47
Ewa Chmielarczyk: Secondary (ancillary) business activity conducted as part of a foreign company's business.....	59
Agnieszka Chrisidu-Budnik, Jerzy Korczak: Crowdsourcing – activation of local community to joint action.....	72
Waldemar Dotkuś: Accounting as a scientific discipline and its ancillary role within the economic life	81
Bogusława Drelich-Skulska: Changes in the legal environment of business in Poland following the EU accession – a case study of new customs and trade facilitations resulting from the Community Customs Code	91

Józef Frąckowiak: The role of law amendment in social market economy on the example of company law	100
Jan Gola: Public Service Obligations vs. an activity of an entrepreneur of aviation sector in social market economy.....	112
Maciej Guziński: Public procurement as an instrument of market economy .	125
Beata Hałakuć, Artur Łysoń: Independent public health care facilities vs. entrepreneurial status and commercial provision of health care services...	133
Krzysztof Horubski: Unfair market practices in the light of act on prevention of unfair market practices	149
Krzysztof Jajuga: Financial market – ethical standards and legal regulations	159
Karol Kiczka: Europeanization of social market economy in Poland	179
Leon Kieres: Social market economy in the judicial decision of the Constitutional Tribunal.....	192
Tadeusz Kocowski: Municipality as an entrepreneur in social market economy	209
Emilia Kuczma: Protection of personal data by an entrepreneur.....	224
Paweł Kuczma: Constitutional perspective of freedom of business activity...	237
Zbigniew Luty: Professional relationships of law and accounting	246
Karolina Łagowska: Regulated economic activity vs. an expansion of the sphere of economic activity freedom.....	256
Andrzej Matysiak: Atrophy or evolution of social market economy?	269
Piotr Ochman: Penal and legal protection of activity rationing on the financial market on the example of banking sector	284
Katarzyna Poroś: Representation of an entrepreneur in a joint way – joint commercial proxy vs. mixed joint representation (chosen aspects)	300
Monika Przybylska: Administrative and legal protection of entrepreneur in the scope of industrial property rights exercising.....	313
Michał Raduła: District medical subject in a form of limited liability company vs. municipal economy	326
Piotr Soroka: Casino concession as a restriction of economic freedom	341
Ewa Stańczyk-Hugiet: Coevolution and cooperation. Following the context.	355
Michał Stępień: New Brussels I Regulation from entrepreneurs' perspective	366
Zdzisław Szalbierz, Joanna Kott: Institutional regulations in infrastructure sectors	375
Tomasz M. Szczurowski: Confidential information of a company during due diligence examination conducted by a potential investor.....	389
Andrzej Śmieja: Liability for damages resulting from company movement, under art. 435 of Polish Civil Code	402
Magdalena Wilejczyk: Prohibition of the abuse of subject rights in the social market economy on the example of the property law.....	412
Bartosz Ziemblicki: Threats of a real estate brokerage agreement from the point of view of a real estate broker – selected issues.....	424

Leon Kieres

Uniwersytet Wrocławski

SPÓŁCZNA GOSPODARKA RYNKOWA W ORZECZNICTWIE TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO

Streszczenie: Społeczna gospodarka rynkowa jest zasadą ustroju państwa. Trybunał Konstytucyjny ustalił w swoim orzecznictwie treść tej zasady. Wskazał na znaczenie elementów społecznej gospodarki rynkowej (wolność gospodarza; własność prywatna; solidarność, dialog i współpraca partnerów społecznych) dla istoty społecznej gospodarki rynkowej). Ustalił zarazem treści każdego z tych trzech elementów.

Słowa kluczowe: społeczna gospodarka rynkowa; przedsiębiorca; własność prywatna; solidarność, dialog i współpraca partnerów społecznych.

DOI: 10.15611/pn.2014.372.14

1. Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie zwraca uwagę na miejsce i ujęcie społecznej gospodarki rynkowej w systematyce regulacji Konstytucji RP. Charakteryzuje zarazem w orzecznictwie szczegółowo każdy z trzech komponentów społecznej gospodarki rynkowej (wolność gospodarza, własność prywatna oraz solidarność, dialog i współpraca partnerów społecznych). Trybunał uwzględnia w tych analizach miejsce i znaczenie każdego z elementów treściowych społecznej gospodarki rynkowej dla jej tożsamości. Zwraca zarazem uwagę na cechy znamienne, wyróżniające te komponenty. Społeczna gospodarka rynkowa jest kategorią pojęciową, której treść określa prawo – i w tym ujęciu ma ona wyraz normatywny. Konstytucyjne ujęcie społecznej gospodarki rynkowej wyrażają przyjęte w jej treści normatywnej elementy (wolność gospodarza, własność prywatna, solidarność, dialog i współpraca partnerów społecznych), które kształtują wyraz treściowy społecznej gospodarki rynkowej. Tym samym wyróżnione w art. 20 Konstytucji elementy treściowe, które stanowią o tożsamości społecznej gospodarki rynkowej, są wartościami charakteryzującymi tę gospodarkę¹. Trybunał Konstytucyjny opisuje te wartości ogólnie – jako wyznaczenie porządku ekonomicznego państwa; przesądzają one o podstawowym znaczeniu tego porządku dla „polskiego ustroju gospodarczego”².

¹ Wyrok TK z dnia 1 kwietnia 2008 r., sygn. akt SK 96/06, Z.U. 2008/3A/40.

² Postanowienie TK z dnia 9 czerwca 2010 r., sygn. akt SK 32/09, Z.U. 2010/5A/55.

W powyżej opisanym ujęciu stanowiska ustrojodawcy społeczna gospodarka rynkowa „ma status zasady ustrojowej”³; ustrojodawca, charakteryzując ustrój gospodarczy państwa jako społeczną gospodarkę rynkową, wyznacza kierunki „dążeń państwa w tym zakresie”⁴. Ustalenie to ma charakter obowiązku konstytucyjnego, który zwłaszcza kształtuje powinności ustawodawcy. Ustawodawca winien umacniać i rozwijać społeczną gospodarkę rynkową przede wszystkim przez wspieranie jej aspektów rynkowych. Zarazem owo wspieranie nie ma charakteru absolutnego w tym znaczeniu, że dopuszczalne są korekty w mechanizmach konkurencji podmiotów przedsiębiorczości przez uwzględnianie w regulacjach ustawowych aspektów społecznych, które usprawiedliwiają ingerencję państwa w stosunki gospodarki rynkowej.

Odrębne odniesienia w kształtowaniu powinności ustawodawcy kształtują komponenty społecznej gospodarki rynkowej. Każdy z nich znajduje swoje ujęcia we właściwych regulacjach konstytucyjnych oraz w szczegółowych aktach ustawowych, które podlegają ocenom i weryfikacji z uwzględnieniem ich spójności z konstytucyjnie ukształtowanymi elementami treściowymi społecznej gospodarki rynkowej. Wprawdzie społeczna gospodarka rynkowa jest przy takim ujęciu koncepcyjnym zasadą ustroju gospodarczego państwa, która kształtuje podstawy tego ustroju⁵. Znajduje ona jednak rozwinięcie w przepisach szczególnych Konstytucji. Tym samym nie jest ona odrębnym wzorcem konstytucyjnym, adekwatnym⁶ przy formułowaniu ocen zgodności z Konstytucją regulacji ustawowych⁷, właściwych dla przedsiębiorczości. Konsekwencją tak przyjętego znaczenia zasady społecznej gospodarki rynkowej jest postawienie jej poza kategorią prawa podmiotowego; „Art. 20 Konstytucji nie zawiera w swej treści regulacji z dziedziny praw i wolności obywatelskich, nie jest zatem adekwatnym wzorcem kontroli [...]”⁸. Pogląd ten nie oznacza jednak całkowitego wykluczenia zasady społecznej gospodarki rynkowej z kręgu istotnych elementów znamienych, charakteryzujących prawo podmiotowe.

Trybunał Konstytucyjny wskazuje na subsydiarną możliwość przywoływania zasady społecznej gospodarki rynkowej przy rekonstruowaniu normy konstytucyjnej, z której jej adresaci mogą wywodzić prawo podmiotowe. Możliwość tę kształtuje wspólne i kumulatywne przywoływanie art. 20 (charakteryzującego społeczną gospodarkę rynkową i miejsce w niej wolności gospodarczej) z art. 22 Konstytucji (stanowi o przesłankach ingerencji w wolność gospodarczą) przy opisie istoty wolności gospodarczej; uznanie wolności gospodarczej jako prawa podmiotowego znajduje uzasadnienie także przez jej osadzenie w treści społecznej gospodarki rynko-

³ Wyrok TK z dnia 23 czerwca 2009 r., sygn. akt K 54/07, Z.U. 2009/6A/86.

⁴ Wyrok TK z dnia 9 stycznia 2007 r., sygn. akt P 5/05, Z.U. 2007/1A/1.

⁵ Wyrok TK z dnia 9 września 2003 r., sygn. akt SK 28/03, Z.U. 2003/7A/74; Wyrok TK z dnia 9 stycznia 2007 r., sygn. akt P 5/05, Z.U. 2007/1A/1.

⁶ Wyrok TK z dnia 30 października 2001 r., sygn. akt K. 33/00, Z.U. 2001/7A/217.

⁷ Wyrok TK z dnia 19 stycznia 2010 r., sygn. akt SK 35/08, Z.U. 2010/1A/2.

⁸ Wyrok TK z dnia 17 listopada 2010 r., sygn. akt SK 23/07, Z.U. 2010/9A/103.

wej⁹. Wolność gospodarcza jest bowiem immanentną cechą gospodarki rynkowej, w której aspekty społeczne, wyznaczone przesłankami ochrony ważnego interesu publicznego, usprawiedliwiają ograniczenie wolności gospodarczej i zarazem wyznaczają granice ingerencji w wolność przedsiębiorczości.

2. Wskazane wyżej związanie społecznej gospodarki rynkowej ze stosunkami rynkowymi nie ma charakteru dogmatycznego i podlega ocenom zależnie od stopnia zaspokojenia potrzeb społecznych. Ustrojodawca dopuszcza tym samym korygowanie stosunków (mechanizmów) rynkowych przez ingerencję w nie ze strony władz publicznych. Swoboda władz ingerujących nie jest jednak dowolna, a jej zakres i intensywność jest przedmiotem interpretacji Trybunału Konstytucyjnego, w których przyjmowane jest założenie, że prawa rynkowe mogą wprawdzie podlegać korektom, ale ingerencja nie może prowadzić do ich zniweczenia w relacjach między przedsiębiorcami¹⁰.

Ujęcie w Konstytucji ustroju gospodarczego państwa jako społecznej gospodarki rynkowej prowadzi nie tylko do wyznaczenia przez ustrojodawcę „modelu ekonomicznego”¹¹. Trybunał Konstytucyjny wskazuje zarazem na powinność państwa podtrzymywania tego modelu w działaniach władz publicznych. Nie jest tym samym możliwe akceptowanie aktywności tych władz, które prowadziłyby do naruszenia relacji między wyróżnionymi w art. 20 Konstytucji składnikami społecznej gospodarki rynkowej – zwłaszcza przez ich usuwanie bądź takie osłabianie ich znaczenia w stosunkach między przedsiębiorcami czy też w ich relacjach z władzami publicznymi, że pozostawałyby tylko pustymi deklaracjami ustrojodawcy. Ustrojodawca wyróżnił je bowiem i związał zarazem z pozostałymi przez stałą obecność każdej wartości, ujętych w art. 20. Wspólnie tworzą one „obraz ładu społecznego”¹², który sam w sobie jest odrębną kategorią, określającą powinność władz publicznych do jej sankcjonowania w działaniach normatywnych.

Ujęcie wartości, wyróżnionych w art. 20 przez ich powiązanie komplementarne¹³, prowadzi myślenie trybunalskie do wskazania na szczególną powinność władz publicznych w działaniach, których celem jest ochrona lub ograniczenie (naruszenie) każdej z nich jako kategorii poddanej zainteresowaniu tych władz. Zainteresowanie to winno ogarniać pozostałe wartości z art. 20 przez miarkowanie skutków podejmowanych działań – tak by działania władz publicznych skierowane przeciwko jednej wartości nie dewastowały znaczenia pozostałych wartości, co mogłoby w istocie prowadzić do odejścia od konstytucyjnego modelu gospodarki rynkowej. Odejście takie miałoby zarazem miejsce w przypadku nadawania szczególnego znaczenia wybranemu elementowi społecznej gospodarki rynkowej tylko przez jego trwałe podtrzymy-

⁹ Wyrok TK z 14 czerwca 2004 r., sygn. akt SK 21/03, ZU nr 6/A/2004, poz. 56.

¹⁰ Wyrok TK z 30 stycznia 2001 r., sygn. akt K 17/00, OTK ZU nr 1/2001, poz. 4.

¹¹ Wyrok TIK z dnia 30 stycznia 2001 r., sygn. akt K. 17/00, Z.U. 2001/4A/1.

¹² Tamże.

¹³ Tamże.

wanie i ochronę w sytuacjach, które wymagają ochrony także pozostałych wartości. Trybunał dopuszcza zarazem możliwość odchodzenia w działaniach władz publicznych od równoważnego traktowania poszczególnych wartości społecznej gospodarki rynkowej. Zachodząca między nimi komplementarność oznacza w intencji ustrojodawcy podejmowanie przez ustawodawcę takich reakcji wobec wyzwań kształtowanych szczególnie potrzebami ochrony interesu publicznego, które wprawdzie są skierowane przeciwko jednej wartości, wyróżnionej w art. 20 Konstytucji, ale znajdują usprawiedliwienie potrzebą ochrony pozostałych „w celu zachowania koniecznej między nimi równowagi”. Komplementarne traktowanie przez ustrojodawcę wartości, które stanowią o tożsamości społecznej gospodarki rynkowej, oznacza tym samym, że „mogą się wzajemnie wspierać, jak i ograniczać”¹⁴.

3. Społeczna gospodarka rynkowa mieści w swojej treści dwie kategorie procesów społecznych i je sankcjonuje. Podstawową cechą znaną tej gospodarki jest aktywność podmiotów prywatnych na rynku, realizowana przede wszystkim w obrocie gospodarczym¹⁵. Podmiotami prywatnymi w przedsiębiorczości są zwłaszcza obywatele i to do nich odnoszą się wartości kształtujące model społecznej gospodarki rynkowej. Państwo uczestniczy w przedsiębiorczości przede wszystkim jako regulator i gwarant ochrony praw przedsiębiorców prywatnych¹⁶. Normatywne (konstytucyjne i ustawowe) ujęcie gospodarki rynkowej wyraża tym samym zasady właściwe dla postulatów liberalizmu gospodarczego¹⁷. Uwzględnianie i realizacja tych zasad nie oznacza jednak obliwu ich poszanowania bez względu na okoliczności społeczne wykonywania przedsiębiorczości. „Ustrój społecznej gospodarki rynkowej jest zbudowany na pewnych wartościach pozapravných, wśród których należy przede wszystkim uwzględnić godność człowieka [...]”¹⁸. W godności człowieka zawiera się jego prawo, realizowane wobec władz publicznych, do ochrony „poszczególnych rodzajów praw człowieka”¹⁹.

Odnoszenie ochrony praw człowieka do stosunków między obywatelem i władzami publicznymi kształtuje wzajemne prawa i obowiązki stron tych odniesień. W trybunalskim ujęciu aspektu społecznego w gospodarce rynkowej znajduje zwłaszcza miejsce solidarności partnerów społecznych. Solidarność oznacza wspólne ponoszenie kosztów, które niesie otoczenie (warunki) wykonywania przedsiębiorczości. Kategoria dobra wspólnego jest tą wartością szczególną, która przesądza i usprawiedliwia odstępowanie od czystej postaci elementów gospodarki rynkowej – zwłaszcza przez ograniczenia wolności przedsiębiorczości. Przede wszystkim tryb negocjacyjny z udziałem partnerów społecznych jest właściwą postacią kształ-

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Wyroki SN i NSA.

¹⁶ Wyrok TK z dnia 8 lipca 2008 r., sygn. akt K 46/07, Z.U. 2008/6A/104.

¹⁷ Wyrok TK z dnia 7 maja 2001 r., sygn. akt K. 19/00, Z.U. 2001/4A/82.

¹⁸ Wyrok TK z dnia 1 lipca 2008 r., sygn. akt K 23/07, Z.U. 2008/6A/100.

¹⁹ Wyrok TK z dnia 7 lutego 2001 r., sygn. akt K. 27/00, Z.U. 2001/2A/29.

towania sytuacji, które stanowią odstępstwa od zasad gospodarki rynkowej²⁰. Trybunał Konstytucyjny wskazuje zarazem na wolę ustrojodawcy przyznania państwu szczególnej odpowiedzialności za właściwe, stosownie do okoliczności czasu, „stymulowanie procesów gospodarczych”²¹ w celu ograniczenia niepożądanych (negatywnych) skutków społecznych i gospodarczych, które niesie przedsiębiorczość wykonywana w warunkach „czystej” wolności gospodarczej. Konstytucja dopuszcza i wymaga reakcji przez ingerencję państwa w stosunki rynkowe, jeżeli ingerencja ta jest usprawiedliwiona potrzebą promowania szczególnych wartości, chronionych konstytucyjnie²². W poglądzie tym zawiera się obowiązek władz publicznych podejmowania inicjatyw władczej ingerencji z uwzględnieniem jej miarkowania odpowiednio do zamierzonych celów ingerencji (zasada adekwatności)²³. Adekwatność tę wyznacza odpowiedniość przyjmowanych środków ingerencji, co oznacza takie projektowanie skutków ich obowiązywania, by nie naruszały podstaw gospodarki rynkowej.

Społeczne aspekty gospodarki rynkowej²⁴ wyznacza aktywność władz publicznych oraz partnerów społecznych przez podejmowanie inicjatyw, których celem jest zapobieganie lub korekta (łagodzenie²⁵) skutków przedsiębiorczości (praw rynku) z uwzględnieniem owych aspektów społecznych (polityki społecznej). Trybunał wskazuje na dobro ogółu²⁶ jako kryterium i treść przesłanki, która nie tylko usprawiedliwia ingerencję w stosunki rynkowe, ale też obliguje władze publiczne do podejmowania inicjatyw dialogu między partnerami społecznymi (pracodawca–pracownicy)²⁷. Współdziałanie tych partnerów oraz promujące je inicjatywy władz publicznych są cechami charakteryzującymi solidarność partnerów społecznych. Trybunał uznaje tę solidarność za jeden z filarów społecznej gospodarki rynkowej²⁸.

4. Ustrojodawca, przyjmując w modelu gospodarki rynkowej aspekty społeczne, nadał zarazem działaniom władz publicznych, których celem jest promowanie w stosunkach rynkowych owych wartości społecznych, charakter uzasadnionych konstytucyjnie. Podstawy tych działań zakorzenione są nie tylko w art. 20 Konstytucji. Trybunał wskazuje na art. 1 („Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym

²⁰ Wyrok TK z dnia 30 stycznia 2001 r., sygn. akt K 17/00, Z.U. 2001/4A/1.

²¹ Wyrok TK z dnia 18 czerwca 2013 r., sygn. akt K 37/12, Z.U. 2013/5A/60.

²² Wyrok TK z dnia 30 stycznia 2001 r., sygn. akt K. 17/00, Z.U. 2001/4A/1; Wyrok TK z dnia 30 czerwca 2001 r., sygn. akt K. 17/00, Z.U. 2001/4A/1; K. Kiczka, *Funkcje administracji gospodarczej jako przedmiot badań*, [w:] *Funkcje współczesnej administracji gospodarczej*, red. B. Popowska, Poznań 2006, s. 57.

²³ Wyrok TK z dnia 23 października 1996 r., sygn. akt K. 1/96, Z.U. 1996/5A/38.

²⁴ Wyrok TK z dnia 11 października 2011 r., sygn. akt P 18/09, Z.U. 2011/8A/81.

²⁵ Wyrok TK z dnia 19 grudnia 2012 r., sygn. akt K 9/12, Z.U. 2012/11A/136.

²⁶ Tamże.

²⁷ Wyrok TK z dnia 28 września 2006 r., sygn. akt K 45/04, Z.U. 2006/8A/111.

²⁸ Wyrok TK z dnia 6 lutego 2007 r., sygn. akt P 25/06, Z.U. 2007/2A/9.

wszystkich obywateli”²⁹) i na art. 2 Konstytucji („Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej”). Postanowienia zawarte w tych przepisach współkształtują kontekst prawny dla działań, których celem jest ochrona dobra wspólnego w stosunkach gospodarki rynkowej. Ingerencja ta, uzasadniona współodpowiedzialnością państwa „za stan gospodarki”³⁰, znajduje wsparcie w przyjętej w art. 2 zasadzie sprawiedliwości społecznej. Sprawiedliwość społeczna jest więc konstytucyjną przesłanką ingerencji państwa w stosunki rynkowe, którą państwo winno wykazać w celu usprawiedliwienia tej ingerencji potrzebami ochrony ważnego interesu publicznego. Władze publiczne usprawiedliwia także obowiązek dążenia do takiego kształtowania relacji między stronami stosunków rynkowych i innymi partnerami społecznymi przez podejmowanie inicjatyw prowadzących do dialogu między partnerami społecznymi, by względy sprawiedliwości społecznej w tych stosunkach nie miały charakteru pustej treściowo ornamentyki słownej. Dialog i współpraca partnerów społecznych są tym samym szczególnymi elementami treści demokratycznego państwa prawnego.

Trybunał łączy demokratyczne państwo prawne (art. 2 Konstytucji) ze społeczną gospodarką rynkową przez wskazania na konkretne wolności konstytucyjne. Wyróżnia je przez nadanie niektórym znaczenia szczególnego (wolności związkowe³¹, ochrona warunków pracy i płacy³²). Wolności te i wypełniające ich treść wartości społeczne nie mogą jednak prowadzić do podważania w działaniach władz publicznych istoty gospodarki rynkowej – np. przez zniesienie ochrony rentowności przedsiębiorców³³. Trybunał wskazuje jednoznacznie, że ochrona ta stanowi szczególną wartość w społecznej gospodarce rynkowej³⁴.

5. Ustrojodawca wyróżnia wolność działalności gospodarczej (wolność gospodarczą) w społecznej gospodarce rynkowej. Wyróżnienie to wprawdzie nie prowadzi do deprecjonowania roli własności prywatnej czy solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych jako pozostałych wartości, kształtujących istotę społecznej gospodarki rynkowej. Trybunał uznaje bowiem wolność gospodarczą „jako jeden z fundamentów społecznej gospodarki rynkowej” czy jej filarów³⁵, co oznacza jej zrównanie z pozostałymi. Wskazuje zarazem na znamienne znaczenie wolno-

²⁹ Wyrok TK z dnia 30 stycznia 2001 r., sygn. akt K 17/00, Z.U. 2001/4A/1.

³⁰ Tamże.

³¹ Wyrok TK z dnia 13 maja 2008 r., sygn. akt P 50/07, Z.U. 2008/4A/58; Wyrok TK z dnia 1 lipca 2008 r., sygn. akt K 23/07, Z.U. 2008/6A/100; Wyrok TK z dnia 12 lipca 2010 r., sygn. akt P 4/10, Z.U. 2010/6A/58.

³² Wyrok TK z dnia 10 maja 2005 r., sygn. akt K 31/03, Z.U. 2005/1A/1.

³³ Wyrok TK z dnia 24 lutego 2004 r., sygn. akt K 54/02, Z.U. 2004/2A/10.

³⁴ Tamże.

³⁵ Wyrok TK z dnia 26 marca 2007 r., sygn. akt K 29/06, Z.U. 2007/3A/30; E. Kosiński, *Aspekt prawny wolności gospodarczej*, „Kwartalnik Prawa Publicznego” 2003, nr 4, s. 24–26.

ści gospodarczej w ustroju gospodarczym państwa³⁶. Pogląd ten niekiedy prowadzi Trybunał do stawiania wolności gospodarczej obok społecznej gospodarki rynkowej³⁷, kiedy wywodzi z Konstytucji uzasadnienie dla odrębnej ochrony każdej z tych dwu wartości. Trybunał nie fragmentaryzuje zarazem wolności gospodarczej od społecznej gospodarki rynkowej. Uznaje wolność gospodarczą za wartość przypisaną do gospodarki rynkowej, chociaż charakteryzuje się ona specyficznymi cechami znamionnymi, które nadają jej szczególny wyraz w charakterystyce społecznej gospodarki rynkowej. Tym wyróżnikiem jest uznanie wolności gospodarczej za bezpośredni wzorzec, przyjmowany w orzecznictwie trybunalskim przy kontroli konstytucyjności regulacji normatywnych³⁸.

Trybunał wskazuje na materialne aspekty wolności gospodarczej i odnosi je do zachowań podmiotów przedsiębiorczości. Trybunał wskazuje na szczególne znaczenie własności prywatnej w określeniu istoty wolności gospodarczej, co potwierdzają konstytucyjne gwarancje jej ochrony. Własność prywatna jest materialną podstawą działalności gospodarczej, która podlega konstytucyjnej ochronie w ujęciu art. 22 Konstytucji (przesłanki ingerencji w wolność gospodarczą)³⁹. Korekta stosunków rynkowych przez państwo przejawia się tym samym przez ingerencję w wolność gospodarczą przedsiębiorców, którzy wywodzą z Konstytucji prawo podmiotowe do wolności gospodarczej. Ingerencja ta przejawia się przede wszystkim w sferze stosunków majątkowych podmiotów wolności działalności gospodarczej.

Orzecznictwo trybunalskie ujmuje wolność gospodarczą szczególnie jako swobodę zaangażowania przedsiębiorcy w działalność gospodarczą, który prowadzi samodzielnie politykę co do stopnia angażowania swojej przedsiębiorczości w stosunkach rynkowych. Aspekt jakościowy wolności gospodarczej odniesiono w orzecznictwie Trybunału natomiast do swobody wyboru przez przedsiębiorcę terytorium wykonywania działalności gospodarczej, jej przedmiotu czy zatrudniania pracowników. Przedsiębiorcy przysługuje prawo do wolności gospodarczej w powyżej wyróżnionych jej elementach konstrukcyjnych przez podejmowanie decyzji określanych jako decyzje gospodarcze⁴⁰. Prawo to w ujęciu treściowym wyraża samodzielność przedsiębiorcy w zachowaniu, realizowanym przez podejmowane decyzje. Wolność gospodarcza ma zarazem charakter roszczeniowy, co oznacza uprawnienie podmiotów wolności gospodarczej domagania się od państwa stworzenia odpowiednich warunków (instrumentów) sprzyjających ochronie wolności gospodarczej⁴¹. Na państwie

³⁶ Wyrok TK z dnia 18 lipca 2012 r., sygn. akt K. 14/12, Z.U. 2012/7A/82; B. Banaszak, *Ogólne wiadomości o prawach człowieka*, [w:] *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, red. B. Banaszak, A. Preisner, Warszawa 2002, s. 18–19.

³⁷ Wyrok TK z dnia 30 listopada 2013 r., sygn. akt K 17/12, Z.U. 2013/8A/125; M. Szydło, *Wolność działalności gospodarczej jako prawo podstawowe*, Bydgoszcz–Wrocław 2011, s. 72–73.

³⁸ Wyrok TK z dnia 28 stycznia 2003 r., sygn. akt K 2/02, Z.U. 2003/1A/4.

³⁹ Wyrok TK z dnia 7 maja 2001 r., sygn. akt K., Z.U. 2000/4A/82.

⁴⁰ Wyrok TK z dnia 19 stycznia 2010 r., sygn. akt SK 35/08, Z.U. 2010/1A/2.

⁴¹ K. Klecha, *Wolność działalności gospodarczej w Konstytucji RP*, Warszawa 2009, s. 54.

cięży tym samym obowiązek przyjęcia w systemie prawnym odpowiednich instytucji, które podmioty wolności gospodarczej mogą wykorzystywać w zamiarze ochrony prawa do wolności gospodarczej⁴² – także przez formułowanie roszczeń o zaniechanie ingerencji w sferę prawnie chronionej wolności przedsiębiorczości⁴³.

Wolność gospodarcza znalazła szczególne miejsce w polu zainteresowania ustrojodawcy przez jej trzykrotne przywołanie (art. 20, art. 22, art. 233 ust. 3), co nie charakteryzuje innych kategorii wolności konstytucyjnych⁴⁴. Wolność gospodarcza ma przy tym charakter wyróżniający przez odniesienie do niej tych innych wolności konstytucyjnych; orzecznictwo trybunalskie wskazuje na zależność „skutecznej realizacji innych podstawowych praw i wolności”⁴⁵ od uznania społecznej gospodarki rynkowej i jej wolności gospodarczej za rzeczywistość społeczną, która podlega ochronie w sferze normatywnej. Wolność gospodarcza jest więc tym samym konstytucyjną zasadą prawną. Pogląd ten ma charakter ustrojowy w tym znaczeniu, że sytuuje wolność gospodarczą jako wartość, która wyznacza ustroj gospodarczy państwa⁴⁶. Zarazem jest ona kategorią, która indywidualizuje sytuację jej adresatów. Kształtuje bowiem sytuację przedsiębiorców przez przyznanie prawa podmiotowego o szczególnej treści – prawa do wolności gospodarczej⁴⁷. W konsekwencji uznania przez ustrojodawcę znaczenia wolności gospodarczej jako zasady prawnokonstytucyjnej oraz prawa podmiotowego, orzecznictwo trybunalskie wskazuje na mechanizmy, wyróżnione w Konstytucji wprost czy też ukryte w treści odpowiednich regulacji, a założone przez ustrojodawcę, służące realizacji zasady oraz gwarancji ochrony prawa podmiotowego⁴⁸. Adresatami tych ujęć są władze publiczne, odpowiedzialne za przestrzeganie (urzeczywistnianie) Konstytucji, oraz przedsiębiorcy, uprawnieni z prawa podmiotowego i zobowiązani do szanowania tego prawa w sytuacji innych podmiotów przedsiębiorczości.

6. Wolność gospodarcza kieruje intencjami i zachowaniami podmiotów działalności gospodarczej. Podmioty te samodzielnie decydują o swoich wyborach w gospodarce rynkowej⁴⁹. Podmiotami gospodarki rynkowej są przede wszystkim podmioty własności prywatnej. Ustrojodawca związał z nimi wolność gospodarczą, co determinuje kompozycja treści społecznej gospodarki rynkowej i relacje między jej ele-

⁴² K. Wojtyczek, *Granice ingerencji ustawodawczej w sferę praw człowieka w Konstytucji RP*, Kraków 1999, s. 35; M. Waligórski, *Nowe prawo działalności gospodarczej*, Poznań 2001, s. 45.

⁴³ M. Maciołek, *O publicznym prawie podmiotowym*, „Samorząd Terytorialny” 1992, nr 1–2, s. 11.

⁴⁴ Postanowienie TK z dnia 24 lipca 2000 r., sygn. akt SK 26/99, Z.U. 2000/5A/150.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ Tamże; Wyrok TK z dnia 7 maja 2001 r., sygn. akt K. 19/00, Z.U. 2001/4A/82.

⁴⁷ Wyrok TK z dnia 26 marca 2007 r., sygn. akt K 29/06, Z.U. 2007/3A/30; Wyrok TK z dnia 21 listopada 2005 r., sygn. akt P 10/03, Z.U. 2005/10A/11.

⁴⁸ Wyrok TK z dnia 7 listopada 2000 r., sygn. akt K. 16/00, Z.U. 2000/7A/257; Wyrok TK z dnia 21 kwietnia 2004 r., sygn. akt K 23/03, Z.U. 2004/4A/31.

⁴⁹ Wyrok TK z dnia 7 maja 2001 r., sygn. akt K. 19/00, Z.U. 2001/4A/82.

mentami treściowymi. Trybunał Konstytucyjny uznaje stanowisko ustrojodawcy za fundament społecznej gospodarki rynkowej, o czym była mowa wyżej, ale w dwóch aspektach. Przede wszystkim uznaje wolność gospodarczą za element konstytucyjnej sytuacji podmiotów prywatnych, co nadaje konstytucyjny walor ich prawu podmiotowemu do wolności gospodarczej. W takim ujęciu prawa do wolności gospodarczej ma ono zarazem charakter gwarancyjny⁵⁰. Gwarancyjny charakter prawa do wolności gospodarczej przejawia się przede wszystkim w treści regulacyjnej art. 22 Konstytucji. Obejmuje ona – zdaniem Trybunału – podmioty własności prywatnej, których działalność wspiera się na „materialnej podstawie [...] szeroko pojętej własności prywatnej”⁵¹.

Trybunał wskazuje na konsekwencje odniesienia społecznej gospodarki rynkowej do podmiotów własności prywatnej. Uczestniczą one w stosunkach rynkowych na zasadach swobodnej konkurencji. Wymogiem i powinnością władz publicznych (państwa) jest podejmowanie działań w celu ochrony tej konkurencji i jej promowanie. Powinność ta obliuguje zarazem do powstrzymywania się przez państwo od ingerencji w stosunki gospodarki rynkowej z udziałem podmiotów prywatnych, a odstępstwo od tego stanowiska ustrojodawcy, wywiedzonego w orzecznictwie trybunalskim, wymaga uwzględnienia przesłanek przyjętych w art. 22 Konstytucji – z jednoczesnym zachowaniem konstrukcji społecznej gospodarki rynkowej, przyjętej w art. 20 Konstytucji. Trybunał Konstytucyjny wywodzi z tych regulacji uprawnienie i obowiązek ingerowania w stosunki rynkowe⁵² zwłaszcza przez korygowanie praw rynku⁵³. Korygowanie to winno jednak znajdować uzasadnienie w wymogu zaspokojenia określonych potrzeb społecznych, co Trybunał ujmuje jako „łagodzenie społecznych skutków funkcjonowania praw rynku”⁵⁴. Orzecznictwo trybunalskie uznaje taką ingerencję za wyjątek od zasady wolności przedsiębiorczości, usprawiedliwiony w szczególnych okolicznościach wymogiem ochrony dobra wspólnego kosztem dobra indywidualnego. Władze publiczne co do zasady nie są uprawnione zwłaszcza do podejmowania działań w zamiarze dyskryminowania podmiotów gospodarki rynkowej – także przez stwarzanie dla podmiotów publicznych preferencyjnych warunków podejmowania i wykonywania przedsiębiorczości⁵⁵.

Trybunał widzi sytuacje, wywodzone z rozwiązań konstytucyjnych oraz ujęte w treści aktów ustawowych, które stanowią usprawiedliwienie dla wykonywania przez państwo działalności gospodarczej. Uznaje przede wszystkim, że taka aktywność podmiotów publicznych należy do wyjątków przy realizacji zadań państwa. Podlegać zarazem powinna w stosunkach z podmiotami prywatnymi regułom kon-

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ Tamże.

⁵² Wyrok TK z dnia 5 września 2006 r., sygn. akt K 51/05, Z.U. 2006/8A/100; Wyrok TK z dnia 23 lutego 2010 r., sygn. akt 20/09, Z.U. 2010/2A/13.

⁵³ Wyrok TK z dnia 9 kwietnia 2010 r., sygn. akt SK 32/09, Z.U. 2010/5A/55.

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ Postanowienie TK z dnia 26 lutego 2014 r., sygn. akt K 52/12, Z.U. 2012/2A/25.

kurencji⁵⁶. Tym samym relacje podmiotów publicznych z podmiotami prywatnymi na rynku wymagają ujęcia w formy prywatnoprawne („instytucje właściwe dla prawa prywatnego”⁵⁷ czy właściwe dla współdziałania podmiotów prywatnych⁵⁸), co odnosi także do współdziałania, którego jedną ze stron czy stronami są jednostki organizacyjne swoiste dla wykonywania działalności gospodarczej przez państwo⁵⁹. Konstytucja wskazuje zarazem wprost na pewne rygory, właściwe dla podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej przez podmioty publiczne (art. 216 ust. 2, art. 218)⁶⁰.

Konsekwencją stwierdzenia przez Trybunał Konstytucyjny ograniczenia przez ustrojodawcę uprawnień władz publicznych do podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej tylko w sytuacjach szczególnych jest stanowcze i konsekwentne stawianie publicznych podmiotów działalności gospodarczej poza katalogiem podmiotów, do których odnosimy konstytucyjną zasadę wolności gospodarczej⁶¹. Trybunał Konstytucyjny w licznych orzeczeniach konsekwentnie uznawał obecność państwa – w tym samorządu terytorialnego – za odstępstwo od związania społecznej gospodarki rynkowej z podmiotami prywatnymi. Uprawnienie podmiotów publicznych (władzy publicznej) do „uczestnictwa w obrocie gospodarczym” przez podejmowanie działań powtarzalnych, podporządkowanych zasadzie racjonalnego gospodarowania⁶², nie jest zarazem automatycznie kojarzone z wolnością gospodarczą tych podmiotów czy też utworzonych przez nie instytucji, które wykonują działalność gospodarczą⁶³. Jednostki te nie korzystają tym samym z prawa podmiotowego do wolności gospodarczej – przynajmniej w takim zakresie, który kształtuje wolność gospodarczą podmiotów prywatnych. Trybunał Konstytucyjny widzi jedynie możliwości przenoszenia na podmioty publiczne działalności gospodarczej pewnych pierwiastków wolności gospodarczej – zwłaszcza w aspekcie ochrony ich interesów prawnych w stosunkach z innymi podmiotami przedsiębiorczości.

7. Pogląd o wiązaniu wolności przedsiębiorczości z przedsiębiorcami prywatnymi uzasadnia wyróżnienie własności prywatnej jako istotowego komponentu społecznej gospodarki rynkowej. Trybunał wskazuje na preferowanie przez ustrojodawcę

⁵⁶ Wyrok TK z dnia 7 maja 2001 r., sygn. akt K. 19/00, Z.U. 2001/4A/82.

⁵⁷ Wyrok TK z dnia 7 maja 2001 r., sygn. akt K 19/00, Z.U. 2001/4A/82.

⁵⁸ Wyrok TK z dnia 9 stycznia 2007 r., sygn. akt P 5/05, Z.U. 2007/1A/1; Wyrok TK z dnia 28 listopada 2013 r., sygn. akt K 17/12, Z.U. 125/8A/2013.

⁵⁹ Tamże; M.J. Nowak, *Spółki gminne w Polsce. Formuła, cele i zakres działania*, „Samorząd Terytorialny” 2011, nr 1–2, s. 18–19.

⁶⁰ Wyrok TK z dnia 7 maja 2001 r., sygn. akt K. 19/00, Z.U. 2001/4A/82.

⁶¹ Wyrok TK z dnia 19 stycznia 2010 r., sygn. akt 35/08, Z.U. 2010/1A/2.

⁶² Por.: Uchwała SN z dnia 6 grudnia 1991 r., III CZP 117/91, OSNCP 1992, nr 5, poz. 65; Wyrok SN z dnia 11 października 1996 r., III RN 4/96, OSN AP 1997, nr 10, poz. 160.

⁶³ Postanowienie TK z dnia 3 kwietnia 2001 r., sygn. akt Ts 148/00, Z.U. 2001/3A/72; Postanowienie TK z dnia 8 kwietnia 2008 r., sygn. akt SK 80/06, Z.U. 2008/3A/51.

własności prywatnej⁶⁴, co adresowane jest do ustawodawcy w dwóch znaczeniach. Przede wszystkim ciąży na nim obowiązek przyjmowania regulacji, które zapewniałyby dominowanie własności prywatnej w systemie gospodarczym państwa⁶⁵.

Szczególne znaczenie własności prywatnej w społecznej gospodarce rynkowej winno zarazem prowadzić do przyjmowania w regulacjach prawnych rozwiązań skierowanych na ochronę własności i innych praw majątkowych podmiotów prywatnych⁶⁶. Zasada równej ochrony własności, niezależnie od jej kategorii (własność prywatna, własność publiczna), „nie osłabia wyrażonej w art. 20 konstytucji zasady oparcia gospodarki rynkowej na własności prywatnej”⁶⁷. Własność publiczna podlega ochronie konstytucyjnej z uwzględnieniem szczególnych reguł, które wyznaczają sytuację jej podmiotów, oraz przy poszanowaniu odrębnych wymogów korzystania z niej także w stosunkach gospodarki rynkowej z podmiotami prywatnymi. Ochrona własności podmiotów publicznych może więc doznawać ograniczeń dalej idących w porównaniu z sytuacją majątkową podmiotów prywatnych.

Wywodzone przez Trybunał Konstytucyjny z Konstytucji uprawnienie ustawodawcy do ograniczania praw właścicieli prywatnych determinują ogólne rygory, odnoszone do wkraczania w prawa i wolności konstytucyjne. Szczególne znaczenie w tym wyrazie ingerencji w stosunki rynkowe odniesiono do zasady proporcjonalności⁶⁸ (przydatność i konieczność środków ograniczenia własności do osiągnięcia celu założonego przez ustawodawcę, przyjęcie właściwych instrumentów odpowiednich do realizacji tego celu). Rygory te wprawdzie obejmują także przypadki ingerencji ustawodawcy w prawo własności podmiotów publicznych. W ostateczności jednak podmioty te nie korzystają ze środków ochrony własności, jeżeli ingerencja w ich prawo własności jest usprawiedliwiona wymogami odniesionymi do realizacji celów publicznych przez państwo.

8. Wolność przedsiębiorczości przejawia się w stosunkach gospodarki rynkowej. Ich strony (podmioty działalności gospodarczej) w swoich zachowaniach kierują się aktami woli, które przyjmują samodzielnie. Samodzielność ta jako wyraz prawa podmiotowego do wolności gospodarczej podlega pieczy ze strony państwa oraz ochronie przed nieuprawnionymi przejawami ze strony władz publicznych lub innych podmiotów ingerowania w sferę prawnie chronionej wolności działalności gospodarczej. Przedsiębiorcy wykonują działalność gospodarczą, która w ostateczności prowadzi podmioty przedsiębiorczości do uczestniczenia w stosunkach rynkowych. Stosunki te mają charakter prywatnoprawny, a ich treść wyznaczają umowy zawie-

⁶⁴ Wyrok TK z dnia 20 grudnia 2007 r., sygn. akt SK 67/05, Z.U. 2007/11A/168.

⁶⁵ Wyrok TK z 21 marca 2000 r., sygn. akt K. 14/99, Z.U. 2000/2A/61; Wyrok TK z dnia 29 lipca 2013 r., sygn. akt SK 12/12, Z.U. 2013/6A/87.

⁶⁶ Wyrok TK z dnia 31 stycznia 2001 r., sygn. akt P 4/99, Z.U. 2001/1A/5.

⁶⁷ Wyrok TK z dnia 12 kwietnia 2000 r., sygn. akt K 8/98, Z.U. 2000/3A/87.

⁶⁸ Wyrok TK z dnia 16 października 2012 r., sygn. akt K 4/10, Z.U. 2012/9A/106.

rane między podmiotami, wykonującymi działalność gospodarczą⁶⁹. Rynkowy charakter zachowań przedsiębiorców widoczny jest więc w swobodzie ustalania treści umów, przysługującej stronom stosunków umownych. Wolność (swoboda) ta stanowi w istocie materialny (treściowy) wyraz wolności gospodarczej; „Bez swobody umów w tym zakresie nie można zatem wyobrazić sobie funkcjonowania prawa popytu i podaży, a zatem i gospodarki rynkowej”⁷⁰. Orzecznictwo trybunalskie wskazuje zarazem na związanie zasady swobody umów ze społeczną gospodarką rynkową. Wolność gospodarcza jest źródłem spojenia swobody umów z gospodarką społeczną jako konstytucyjnie ustalony element treściowy tej gospodarki⁷¹; społeczna gospodarka rynkowa bez swobody umów pozostawałaby w wyrazie regulacyjnym określeniem wydrążonym z treści ustrojowoprawnej. Zabezpieczenia (gwarancje normatywne) przestrzegania swobody umów prowadzą tym samym do urzeczywistniania społecznej gospodarki rynkowej i jej wolności gospodarczej w sensie materialnym⁷². Ustawodawca urzeczywistnia zasadę społecznej gospodarki rynkowej przez stworzenie instrumentów gwarancyjnych, które odnosi do swobody umów. Ich obecność w stosunkach prywatnoprawnych prowadzi bowiem do poszanowania autonomii woli stron tych stosunków. Oczekują one od władz publicznych reakcji o charakterze pieczy wobec zachowań przedsiębiorców, uczestniczących w stosunkach gospodarki rynkowej przez korzystanie z konstytucyjnie chronionej wolności gospodarczej.

9. Trybunał Konstytucyjny został powołany przede wszystkim do orzekania w sprawach zgodności aktów prawnych polskiego porządku prawnego z Konstytucją (art. 188). Orzecznicza działalność trybunalska skierowana jest jednak nie tylko na weryfikację aktów normatywnych z uwzględnieniem wzorców konstytucyjnych. Istotnym nurtem aktywności, wspomagającym działalność orzeczniczą Trybunału, jest interpretacja stanowiska ustrojodawcy, przyjęta w regulacjach Konstytucji. Wywodzi z nich treści, zakodowane w rozwiązaniach Konstytucji, nadając im charakter ustaleń, które wiążą ustawodawcę oraz instytucje i podmioty, urzeczywistniające prawo. Szczególne znaczenie w tych interpretacjach trybunalskich mają poglądy, które uznają rozwiązania konstytucyjne za zasady konstytucyjne lub wywodzą z ich treści prawa podmiotowe do wolności, chronionych konstytucyjnie.

Trybunał wskazuje, że społeczna gospodarka rynkowa jest zasadą konstytucyjną. Wyróżnił zarazem bogate w wartości normatywne treści, które charakteryzują społeczną gospodarkę rynkową jako swoistą i szczególną zasadę ustrojową. Trybunał przede wszystkim wskazuje na zdeterminowanie przez nią ustroju gospodarczego państwa. Złożoność treściowa zasady, ukształtowana przez jej elementy konstruk-

⁶⁹ Wyrok TK z dnia 7 maja 2001 r., sygn. akt K. 19/00, Z.U. 2001/4A/82.

⁷⁰ Wyrok TK z dnia 29 kwietnia 2003 r., sygn. akt SK 24/02, Z.U. 2003/4A/33.

⁷¹ Wyrok TK z dnia 21 listopada 2005 r., sygn. akt P 10/03, Z.U. 2005/10A/116.

⁷² Wyrok TK z dnia 13 września 2005 r., sygn. akt K 38/04, Z.U. 2005/8A/92.

cyjne (własność prywatna, wolność gospodarcza, solidarność, dialog i współpraca partnerów społecznych), inspirowane Trybunał do aktywności orzeczniczej, w której ustalono znaczenie każdej z tych wartości dla tożsamości zasady społecznej gospodarki rynkowej, wzajemne związki między nimi oraz swoiste treści, które Trybunał wiąże z każdą wartością. Poglądy trybunalskie mają walor szczególnie doniosłej w ustalenia wartości – przez wskazania na wiążące ustawodawcę, sądownictwo, władze publiczne oraz podmioty gospodarki rynkowej stanowiska ustrojodawcy, ukryte w ornamentyce słownej przepisów konstytucyjnych.

Literatura

- Banaszak B., *Ogólne wiadomości o prawach człowieka*, [w:] *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, red. B. Banaszak, A. Preisner, Warszawa 2002.
- Kiczka K., *Funkcje administracji gospodarczej jako przedmiot badań*, [w:] *Funkcje współczesnej administracji gospodarczej*, red. B. Popowska, Poznań 2006.
- Klecha K., *Wolność działalności gospodarczej w Konstytucji RP*, Warszawa 2009.
- Kosiński E., *Aspekt prawny wolności gospodarczej*, „Kwartalnik Prawa Publicznego” 2003, nr 4.
- Maciołek M., *O publicznym prawie podmiotowym*, „Samorząd Terytorialny” 1992, nr 1–2.
- Nowak M.J., *Spółki gminne w Polsce. Formuła, cele i zakres działania*, „Samorząd Terytorialny” 2011, nr 1–2.
- Szydło M., *Wolność działalności gospodarczej jako prawo podstawowe*, Bydgoszcz–Wrocław 2011.
- Waligórski M., *Nowe prawo działalności gospodarczej*, Poznań 2001.
- Wojtyczek K., *Granice ingerencji ustawodawczej w sferę praw człowieka w Konstytucji RP*, Kraków 1999.

SOCIAL MARKET ECONOMY IN THE JUDICIAL DECISION OF THE CONSTITUTIONAL TRIBUNAL

Summary: Social market economy is a principle of the state system. The Constitutional Tribunal established the content of this principle in its judicial decision. The Tribunal indicated the significance of the elements of social market economy (freedom of economic activity, private ownership, solidarity, dialogue and cooperation between social partners) for the essence of social market economy) The Tribunal also established contents for all of these three elements.

Keywords: social market economy, entrepreneur, private ownership, solidarity, dialogue and cooperation between social partners.